

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการวิจัย

การสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ สำหรับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี เป็นผลมาจากการศึกษาตั้งแต่บทนำ วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย ข้อมูล บริบทพื้นที่ของชุมชนริมน้ำจันทบุรี และผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อทำการสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ในบทที่ 5 นี้

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรีโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจบริบทพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ศึกษาแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี และเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบไปด้วย การศึกษาภาคสนาม โดยการ สัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth interview) และการสำรวจเชิงพื้นที่ (Area Frame Survey) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงมากที่สุด จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 22 คน โดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 คนมีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะมีจำนวนน้อยราย และมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี และตัวแทนคนในพื้นที่ จำนวน 17 คน มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยแต่ละคนจะเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดแหล่งท่องเที่ยว มีหน้าที่รับผิดชอบ มีความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชนเป็นอย่างดี มีการวิเคราะห์ข้อมูล(Content Analysis)จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และมีเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถทำการสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามหัวข้อดังนี้

1.1 สรุปวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสำรวจบริบทพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชุมชนริมน้ำจันทบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่ริมแม่น้ำจันทบุรี ด้านตะวันตกแต่เดิมรู้จักกันในชื่อที่เรียกกันติดปากว่า "บ้านลุ่ม" ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาได้พัฒนา มาเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของจันทบุรีที่สำคัญแห่งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 มีจุดเริ่มต้นจากเชิงสะพาน วัดจันทร์ ผ่านบ้านท่าหลวงยาวเป็นแนวไปตลอดจนถึงชุมชนตลาดล่าง บริเวณที่เรียกว่าท่าเรือจ้งอาคาร ส่วนใหญ่ เป็นที่พักอาศัย และร้านค้าของชุมชนที่มีอายุเกือบร้อยปี ซึ่งสร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นตึกแถว โบราณมีลวดลายไม้จำหลักอ่อนช้อยงดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุขอาคาร ซึ่งจะ

พบรูปแบบเรือน ขนมปังซิงปะปนอยู่ด้วยย่านท่าหลวง-ตลาดล่าง มีความสำคัญต่อบทบาทการค้ากับต่างประเทศของจันทบุรีในยุคนั้น คือเป็นจุดที่เรือ บรรทุกสินค้าของป่าที่รวบรวมมาได้จากป่าแถบ ตะเคียนทอง น้ำขุ่น คลองพลู วังเข้มนในบริเวณ เขาคิชฌกูฏและ เขาสอยดาว จะล่องลงมาตามลำน้ำจันทบุรีและมาเทียบท่าที่ตลาดท่าหลวงโดยมีกลุ่มชาวซ่งซึ่งเป็น ชนพื้นเมือง เดิมที่อาศัยอยู่ในแถบเทือกเขาในจันทบุรี ระยองและตราด เป็นแรงงานในการจัดเก็บของป่านำมาจำหน่าย ในตัว เมืองจันทบุรี ชุมชนที่มีการผสมผสานกันอย่างลงตัวของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปกรรม และผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปในตัวด้วย นั่นคือการเที่ยวไปแล้วก็เรียนรู้ไปด้วย สิ่งที่โดดเด่นของชุมชนริมน้ำจันทบุรี คือสถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุกีส (สถาปัตยกรรมตะวันออกผสมผสานกับตะวันตก) บ้านไม้ทรงปั้นหยา เรือนขนมปังซิง ตึกฝรั่งแบบปิ้งและสิงคโปร์ หรือตึกแบบยุโรป ที่ล้วนแล้วแต่มีความคลาสสิกแตกต่างกันไป ความงดงามของบ้านไม้โบราณ ที่มีลายฉลุที่ช่องลมที่มีความหลากหลาย เช่น ฉลุลวดลายขนมปังซิง ลายเถา ดอกไม้ และบางบ้านฉลุตัวอักษรจีน นอกจากนี้ยังมีลูกกรงเหล็กแกะสลัก แต่ที่น่าสนใจคือมันไม่ใช่เหล็กดัด แต่เป็นสังกะสีฉลุลายแบบไทยใหญ่ ซึ่งต้องไปดูกันที่บ้านเลขที่ 148 บ้านหลวงประกอบนิติสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาสกร คำภูแสน (2552) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลของการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย อาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมและความเก่าแก่ ส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับสภาพที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมริมน้ำจันทบุรีและการอยู่ร่วมกันของวิถีทางความเชื่อที่แตกต่างกัน และภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้นจัดอยู่ในประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบชุมชนเมืองที่แสดงถึงระยะเวลาอันยาวนานในการปรับเปลี่ยนรูปแบบขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ตั้งแต่ยุคแรกของการเข้ามาตั้งถิ่นฐานมาจนถึงในยุคปัจจุบันซึ่งวิถีชีวิตของชุมชนพึ่งพาระบบทางธรรมชาติน้อยลง และในด้านของแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นใช้วิธีการอนุรักษ์และพัฒนาในขอบเขตของพื้นที่ระดับต่างๆตามระดับคุณค่าความสำคัญของพื้นที่องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่ง ความยั่งยืนภายในชุมชนนั้นต้องเกิดจากการดูแลรักษาอัตลักษณ์จากคนในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นและเอกชนร่วมมือกัน และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรารัตน์ เครือพันธ์ (2556) ศึกษา เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูบริเวณชุมชนเก่า บ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร ผลการศึกษาพบว่าอาคารบ้านเรือนในพื้นที่ชุมชนมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีความสัมพันธ์กับลำน้ำเพื่อใช้หล่อเลี้ยงดื่มกินควบคู่กับวิถีชีวิตของคนอย่างต่อเนื่องรวมถึงความรุ่งเรืองทางด้านการค้าเก่า มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีรูปแบบอาคารที่เป็นสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่โดดเด่นไม่ว่าจะเป็นตึกโบราณห้องแถวการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานรวมถึงบทบาทของชุมชนริมน้ำและเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำดั้งเดิมเกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านกายภาพสภาพแวดล้อมสังคม ประวัติศาสตร์ โดยคำนึงถึงแนวคิดและประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนการอนุรักษ์ชุมชนเมืองและพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์การพัฒนาชุมชนข้อมูลที่ได้ศึกษาถูกวิเคราะห์ตามลำดับเวลาและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นภายในชุมชนโดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ยังคงรูปแบบเก่าแก่ที่ชัดเจนซึ่งในปัจจุบันจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแนวทางในการพัฒนาสู่ชุมชนชนบทด้วยการเปลี่ยนแปลงลักษณะการ

สัญญาและด้วยนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของบ้านเรือนและชุมชนความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการดำรงชีวิตด้วยซึ่งมีผลให้พื้นที่ที่มีความชบเซาจากที่เคยมีความรุ่งเรืองทางด้านการค้ารวมถึงภาพลักษณ์ของความเป็นชุมชนริมน้ำของชุมชนบ้านสิงห์ท่าถูกลบเลือนไปคงเหลือเพียงอาคารเก่าแต่ชุมชนบ้านสิงห์ท่ายังคงอนุรักษ์รูปแบบที่มีความเป็นเอกลักษณ์สวยงามและความสมบูรณ์ของอาคารได้เป็นอย่างดีแนวทางในการฟื้นฟูชุมชนนี้เพื่อให้เกิดการกระตุ้นในการดูแลรักษาเอกลักษณ์รวมถึงบทบาทของชุมชนให้สามารถอยู่อย่างสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเมืองโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการดูแลรักษาและเล็งเห็นคุณค่าของชุมชนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อไป

และสำหรับวิถีชีวิตของชาวชุมชนริมน้ำจันทบูรนั้น ยังคงประกอบอาชีพค้าขายดังเช่นเดิม ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย หากขึ้นชื่อว่าชุมชนริมน้ำ หลายคนอาจเข้าใจว่าชุมชนริมน้ำจันทบูร ก็น่าจะเหมือนกับชุมชนริมน้ำอื่นๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้นเพราะปัจจัยด้านวิถีชีวิตของตลาดน้ำภาคกลางและทำน้ำแห่งตะวันออกนั้นแตกต่างกันอย่างมาก ตลาดน้ำภาคกลางเป็นตลาดซึ่งซื้อขายของกันบนเรือ ฉะนั้นบ้านริมน้ำของภาคกลางจึงหันหน้าเข้าหาสายน้ำทั้งสองฝั่ง ส่วนที่จันทบูรนั้นแม้สินค้าจะเดินทางมาทางน้ำก็จริง แต่พอมาถึงท่าก็ขึ้นมาค้าขายกันบนบก บ้านเรือนของชุมชนริมน้ำที่นี่จึงหันหลังให้น้ำ ถัดเข้าไปบนบกมีถนนตรงกลาง และสร้างเรือนแถวยาวคู่กันไปตามแนวถนน ซึ่งถนนนั้นก็จะเป็นถนนค้าขาย มีท่าเรือเป็นที่ขึ้นของ เรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตคนละแบบบนโครงสร้างที่ต่างกันและชาวชุมชนไม่เน้นในเรื่องของการสร้างสิ่งต่างๆเพิ่มเข้ามาเพื่อใช้ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ชาวชุมชนใช้วิถีชีวิตดั้งเดิมจริงๆในการดำเนินชีวิต ชุมชนริมน้ำในอดีตมีการผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน เห็นได้ชัดเจนในเรื่องแต่งกาย ภาษาพูด การแต่งงานข้ามเชื้อชาติ การแสดงจึงเป็นภาษาไทย สำหรับวัฒนธรรมการแต่งกาย ปัจจุบันไม่มีการแต่งกายตามเชื้อชาติ ในวิถีชีวิตประจำวันแล้ว ด้านประเพณี ประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำปีชุมชนริมน้ำจันทบูร ได้แก่ การหล่อเทียนพรรษาที่วัดโบสถ์ การลอยกระทงและแข่งขันเรือที่วัดจันทนาราม การถือศีลกินเจและการประกอบพิธีบูชาดาวนพเคราะห์ที่วัดเขตรักษาบุญญาราม การแห่เจ้าและการทิ้งกระจาดของ 4 ศาลเจ้า การบูชาบรรพบุรุษ(เซ็งเม้ง) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของจอมขวัญ ลอยศักดิ์วงศ์ (2550) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า สภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มากมายและหลากหลาย มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น อาทิเช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรมประเพณี เทศกาล งานประเพณี อาหารพื้นบ้านต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้เองนับว่าเป็นศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่สอดที่มีอยู่แล้วและเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวได้มาก ด้านการเข้าถึงของอำเภอแม่สอด ระบบการคมนาคมขนส่งเพื่อเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมมีเพียงพอแก่ความต้องการของนักท่องเที่ยว เส้นทางการเดินทางส่วนใหญ่ปลอดภัย ไม่มีปัญหาเพราะสภาพถนนมีการพัฒนาดีกว่าแต่ก่อนมาก มีป้ายบอกทางชัดเจนและเข้าใจง่าย ระบบไฟฟ้าเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวและมีการบริการข้อมูลการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกบริการขั้นพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ด้านที่พัก ร้านอาหาร สถานบริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว ระบบคมนาคมขนส่ง สวัสดิการด้านการรักษาความปลอดภัย

ส่วนใหญ่มี เพียงพอแก่การรองรับนักท่องเที่ยว ส่วนปัญหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่อำเภอแม่สอดด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากชนต่างด้าว ในการท่องเที่ยวเพราะเป็นเขตอำเภอที่อยู่ติดชายแดนไทย-พม่า การปรับราคาที่พักและร้านอาหารที่เหมาะสมเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวและการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ด้านการเข้าถึงส่วนใหญ่ ไม่พบอุปสรรคใดๆในการเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวแต่ก็มีประเด็นเล็กน้อยที่เป็นปัญหา เช่น เส้นทางบางเส้นทางชำรุดเพราะมีรถวิ่งผ่านตลอดเวลาและยังขาดการบำรุงรักษา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านที่พัก ราคาที่พักที่เหมาะสมเพื่อเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากกว่าที่เป็นอยู่ ด้านร้านอาหาร ควรจะคำนึงถึงคุณภาพและราคาที่เหมาะสม ด้านร้านจำหน่ายของที่ระลึก พบว่า สินค้าบางอย่างเมื่อซื้อแล้วไม่สามารถทำการขนย้ายได้ เช่น งานเฟอร์นิเจอร์ไม้ต่างๆ ด้านการ เดินทาง บางเส้นทางในการเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวยังชำรุด เป็นหลุมเป็นบ่อ ด้านราคา ค่าโดยสาร ที่เหมาะสม ด้านข้อมูลทางการท่องเที่ยว น่าจะมีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน ในด้านความสะดวกและความปลอดภัย ของการใช้ห้องน้ำสาธารณะตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และควรเพิ่มสถานีอนามัยเล็กๆไว้ตามจุดแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ด้านอื่นๆ พบว่า ควรคำนึงถึงความปลอดภัย ในการท่องเที่ยวจากชนต่างด้าว และการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากภาครัฐและเอกชน และชุมชนท้องถิ่นนั้นๆอย่าง เด่นชัดเพื่อให้อำเภอแม่สอดเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อีกแห่งหนึ่ง

1.2 สรุปวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

สำหรับรูปแบบการอนุรักษ์และการปรับปรุงวิถีชีวิตชุมชน คนในชุมชนลงความเห็นกันว่าไม่ยากให้เน้นในเชิงพาณิชย์เป็นตลาดนัดที่มีแม่ค้าจากต่างถิ่นมาออกร้านขายของ ให้นักท่องเที่ยวมาชื่นชมสถาปัตยกรรมบ้านโบราณมากกว่า ร้านค้าของที่นี่ยังเป็นร้านดั้งเดิมจากต้นตระกูลจริงๆ การประชาสัมพันธ์ได้ใช้ว่า “ชิม...อิมอร่อยริมน้ำ” ที่นี้มีร้านไอศกรีมตรารวด ข้าวตังโบราณเจี๊ยม ร้านก๋วยจั๊บน้ำหน่ม ขนมเทียนแก้วลุงจุ่น ขนมแม่กิมเซีย กุ๊ยช่ายริมน้ำ ขนมบ๊ะจ่างเสียงสวรรค์ ขนมไข่ป่าไต้ ร้านก๋วยเตี๋ยวเจี๊ยม ร้านของฝากมีร้านช่างกล้า ร้านยี่สิบสองตอนศูนย์ ร้านเสน่ห์จันทน์ โรงแรมที่พักที่แนะนำมีโรงแรมอรุณสวัสดิ์ อยู่กลางชุมชน โรงแรมเกษมศานต์ โรงแรมแห่งแรกของจันทบุรี โรงแรมเจมส์คลับตรงถนนศรีจันทน์ย่านตลาดพลอยและชุมชนยังได้จัดตั้งชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี และบ้านเรียนรู้ชุมชนขึ้น เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มอาสาสมัครในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ชุมชนโดยมี การเรียนรู้ที่จะฟื้นฟูประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมชุมชน การดำเนินงานของกลุ่มอาสาสมัครในชุมชนเริ่มจากการหาเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน จนได้ข้อตกลงร่วมกันว่าจะร่วมกันสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีของชุมชนในการดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่มีคุณภาพร่วมกันพื้น โดยอยู่ภายใต้การดูแลของประธานชมรม อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพี ปรีชา(2551) ศึกษาเรื่ององค์ประกอบและกระบวนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการวางแผนพัฒนาชุมชนตลาดคลองสวน จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผลของการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทางด้านนามธรรม ในตลาดชุมชนคลองสวน มีความโดดเด่นมากกว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทางด้านรูปธรรม กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนตลาด

คลองสวนมีความสำคัญในระดับสูงสุด ชุมชนตลาดคลองสวน ประกอบด้วยกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม วิถีทางความยั่งยืนของชุมชนนั้น ต้องเกิดจากการดูแลรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มย่อยภายในชุมชน

แหล่งท่องเที่ยว อาหาร ขนมโบราณ และของที่ระลึกของชุมชนริมน้ำจันทบุรีมีดังนี้ บ้านเลขที่ 53 พระยาวิเชียรคีรี (แบน บุนนาค) บ้านขุนบูรพาภิบาลหรือร้านขนมไข่ป่าไต้ ร้านไอศกรีมจรวด โรงเจ เทียงเซ็งตั้ง บ้าน "ฉั่วเซ็งฮวด" บ้านโศกบาล ร้านยาจีน(จังกวงอัน) ร้านปลาริมน้ำ บ้านเรียนรู้ชุมชน ริมน้ำจันทบุรี บ้าน ไมตรีพานิช หลวงราชไมตรี (ปุม ปุณศรี) บ้านหมอชาญ บ้านหลวงประกอบนิติ สาร แหล่งอาหาร ของชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรี กวยจั๊บน้ำชั้นโบราณป่าไหม ร้านกวยเตี้ยเจี๊วด ข้าว ตังโบราณเจี๊ม ชนมแม่กิมเซีย บีแจ่งเสียงสวรรค์ ขนมเทียนแก้วลุงจุ่น จันทบุรีเบเกอรี่ ดอกจอก ของฝากชุมชนริมน้ำจันทบุรี ร้านช่างกล้า ร้านเสน่ห์จันทน์ ร้านโคม ร้านบ้านอ้อย ร้านบ้านร้อยสิบเก้า ร้านสินค้าที่ระลึกชุมชนริมน้ำจันทบุรี เดิมแกลลอรี่ ฯลฯ

1.3 สรุปวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

1.3.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติความเป็นมาของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอัน หลากหลายและทรงคุณค่าแก่ชาวชุมชน หากจะให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันทรงคุณค่าอย่างนี้ ตลอดไป ในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ต้องศึกษาถึงข้อมูลประวัติ ความเป็นมาอันแท้จริงของ ชาวชุมชนก่อนลงมือดำเนินการใดๆทางการท่องเที่ยว เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความภาคภูมิใจ ประทับใจ ได้รับความรู้ ประสบการณ์แปลกใหม่ในสถานที่ท่องเที่ยวที่พวกเขา เดินทางมาเพื่อสัมผัส และที่สำคัญจะทำให้ประวัติศาสตร์ของชาวชุมชนยังคงอยู่คู่ชุมชนต่อไป และ อาจทำการสำรวจสภาพชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นทางวัฒนธรรม กิจกรรมที่ให้ความรู้ให้ ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว และขึ้นบัญชีแหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างเป็นระบบ และทำการเผยแพร่ ให้กับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ทราบโดยทั่วกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรชนก นันท์ (2544) ได้ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ได้พบว่าแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับ การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมนั้นมี 4 ด้าน คือการจัดการด้านโครงสร้างองค์กรทางการท่องเที่ยว การจัดการด้าน บุคลากร การจัดระบบการดำเนินงาน การจัดรายการนำเที่ยว และยังสอดคล้องกับงานของ วาสิกา แสนคำ (2545) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียง แขวง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า บ้านเปียงหลวงมีความ หลากหลายล้านกลุ่มชาติพันธุ์ ความหลากหลายล้านวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้ง แหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติและ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และพบว่าบ้านเปียงหลวงมีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานครบถ้วน เพียงพอสำหรับรองรับการท่องเที่ยว แต่ควรปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น อันได้แก่ ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวและห้องน้ำสาธารณะ ตามแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษาสามารถ สรุปแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านเปียงหลวง ได้ 4 แนวทางดังนี้ 1. ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการรายการนำเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในชุมชน 2. การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ซึ่งบริหารจัดการโดยคณะกรรมการของกลุ่มสมาชิกในชุมชน 3.

การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนใกล้เคียง 4. การจัดเทศกาลดอกนางพญาเสือโคร่งบาน เพื่อเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

1.3.2 ปลุกฝังสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน

ในการปลุกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดนั้นอาจต้องใช้เวลาอันยาวนานกว่าจะเห็นผลแต่ก็ควรค่าแก่การลงทุนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน เช่น การสร้างยุวมัคคุเทศก์โดยการนำเยาวชนในชุมชนเข้ารับการอบรมวิชาการเป็นมัคคุเทศก์ เพราะมัคคุเทศก์นั้นถือว่าเป็นทูตทางการท่องเที่ยว เป็นอาชีพที่ทำการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวของประเทศให้ชาวโลกได้รู้จักประเทศไทย ผ่านบทบาทการเป็นผู้นำทาง ผู้ให้ความรู้ ผู้อำนวยการความสะอาด สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเมืองไทย โดยการอบรมครั้งนี้อาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆทางการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดจันทบุรี สำนักวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี หลักสูตรการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนกพร ไผ่สิทธิกุล (2556) ศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 3 ชุมชนที่ประกอบด้วย กลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ ในริมแม่น้ำกก ล้วนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำกก ทั้งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ตลอดจนการดำรงชีพ เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการทำเกษตรกรรมและกสิกรรม ตลอดจนมีประเพณี พิธีกรรม ทางด้านความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำและปลุกปั้นชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบในด้านต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ปัญหาด้านวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทั้งด้านกายภาพและจิตใจ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ในระยะสั้นและในระยะยาว โดยดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ ทั้งนี้ควรให้เป็นไปตามรูปแบบลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนตามอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลอดจนสร้างความเข้าใจและตระหนักต่อคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพื่อความยั่งยืนของชุมชนอย่างแท้จริง

1.3.3 เน้นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำมีความแตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากชุมชนริมน้ำมีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ชุมชน ไม่ยอมให้สิ่งใดเข้ามาทำให้ชุมชนเสื่อมโทรมลง กล่าวคือ ชุมชนไม่เน้นในเรื่องของเศรษฐกิจแต่เน้นในเรื่องของวิถีชีวิตที่แท้จริง ในอดีตเคยมีวิถีชีวิตอย่างไร ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ดังนั้นหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ บริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ ควรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีชีวิตจริงของชาวชุมชน เมื่อเข้ามาในชุมชนแล้วสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ที่สำคัญคือทำให้เกียรติและเคารพต่อสถานที่และชาวชุมชน ด้วยรวมทั้งมัคคุเทศก์ต้องเข้าใจและให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริงของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อป้องกันการบิดเบือนของประวัติศาสตร์ ชุมชนริมน้ำจันทบูร สำหรับการจัดการภายในชุมชน ชุมชนเองสามารถดูแลจัดการได้เป็นอย่างดี แต่สำหรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ หากไม่มีการจัดการ ให้ความรู้หรือทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวก่อนอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนตามมาเช่น การที่นักท่องเที่ยวไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวต่างๆภายในชุมชน การขีดเขียน ปีนป่ายแหล่งท่องเที่ยวเพื่อถ่ายรูป ดังนั้นในสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรมีการทำป้ายสื่อความหมายในเรื่องของข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน กฎ ข้อห้ามต่างๆติดไว้ให้นักท่องเที่ยว

สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ อมร กฤษณพันธ์ (2556) ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ชุมชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรม โดยผลจากการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์ชุมชนเรือนแพมีมาตรการหรือแนวทางการอนุรักษ์ที่กำหนดไว้เพื่อชาวเรือนแพมีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือส่วนแรก ส่วนการอนุรักษ์เนื่องจากชุมชนเรือนแพเป็นรูปแบบทางมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาของสังคม การดำรงชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทของสิ่งที่ต้องอนุรักษ์ คือ 1. ตัวอาคารเรือนแพและสภาพแวดล้อม และ 2. ลักษณะการอยู่อาศัยและวิถีชีวิต ตลอดจนลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่สืบทอดมาตลอดตั้งแต่อดีต และส่วนที่สองคือ ส่วนการปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการอนุรักษ์เช่นเดียวกันสามารถสรุปแนวทางการอนุรักษ์ได้ใน 5 รูปแบบ คือ 1. มาตรการสร้างแรงจูงใจ 2. การประชาสัมพันธ์ 3. การจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กร 4. มาตรการทางกฎหมายหรือข้อบังคับในการออกแบบและการปรับปรุง และ 5. การพัฒนาพื้นที่โดยในการปรับปรุงควรพิจารณาโดยละเอียดเพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงหรือการบิดเบือนความแท้จริงของลักษณะอาคารพักเรือนแพ ตลอดจนวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้อง เพราะเรือนแพเป็นรูปแบบหนึ่งของอาคารที่มีพลวัตวัฒนธรรมและสอดคล้องกับพฤติกรรม วิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม

1.3.4 จัดการการท่องเที่ยวเน้นให้มีการเคารพในวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำจันทบูร

1.3.4.1 ในการดำเนินการใดๆทางการท่องเที่ยวต้องได้รับความเห็นชอบจากชาวชุมชนก่อนเป็นสิ่งสำคัญ

1.3.4.2 ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของชุมชนมากกว่าการท่องเที่ยวแบบชม ชิม ซ้อป แชะ (Mass Tourism) เพื่อความเพลิดเพลินหรือต้องการความโดดเด่นทางสังคม

1.3.4.3 จัดรายการนำเที่ยวโดยชุมชนขึ้น โดยภายในรายการนำเที่ยวนั้นควรระบุสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนไว้ด้วย เช่น วัดโบสถ์ โบสถ์ท่าคอกลิค ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบูร

1.3.4.4 ควรมีการเผยแพร่และให้ข้อมูลข่าวสารแก่บริษัทนำเที่ยว และผู้เดินทางมาท่องเที่ยว ให้มีโอกาสรับรู้และเลือกที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ หากมีความต้องการโดยมีเงื่อนไขและข้อแนะนำในกาปฏิบัติตนขณะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยววันๆ

1.3.4.5 ปลูกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวต้องยอมรับและทำความเข้าใจว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนกำลังท่องเที่ยวอยู่นั้นเป็นบ้านคนอื่น วัฒนธรรมคนอื่น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริงของเขา ที่เขาคิด ที่เขาเชื่อ และเขาอยู่ของเขามาตั้งแต่ในอดีต ไม่ควรเอาพื้นฐานของตนเองไปล่วงละเมิด หรือล่วงเกินวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวชุมชนเด็ดขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนริมน้ำจันทบูรมีหลากหลายเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกัน การดำเนินการใดๆจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลที่ตามในทุกๆด้าน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

1.3.4.6 ปลูกฝังให้นักท่องเที่ยว เป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เมื่อเราท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นสร้างความรู้ ความผ่อนคลาย ประสบการณ์ที่ดีแปลกใหม่ให้เรา ดังนั้นเราจึงควรตอบแทนแหล่งท่องเที่ยว ตอบแทนชุมชน กลับบ้าง เช่น ไม่ทิ้งขยะ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เผยแพร่แนะนำให้ผู้อื่นมาเที่ยวชม ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ วิทยา ดวงธิดา (2556) ศึกษาเรื่อง การศึกษาชุมชนไทยเงิน บ้านสันกำแพงปลา จังหวัด เชียงใหม่ ซึ่งมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต จากการตั้งถิ่นฐานลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวิถี ชีวิตชุมชน ซึ่งปัจจุบันนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อชุมชน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและการใช้พื้นที่ ก่อให้เกิดการขยายตัวของชุมชนอย่างไร้ทิศทางและส่งผลให้ สูญเสียเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและวิถีดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งกรอบแนวทางการอนุรักษ์ คือ ต้อง สร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แล การใช้มาตรการทางผังเมืองในการควบคุมการใช้ที่ดินและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับ ชุมชน

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ จันทบุรี จังหวัดจันทบุรีได้นำแนวคิดและหลักการต่างๆ ที่ศึกษาค้นคว้ามาสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อดังนี้

1. เพื่อสำรวจบริบทพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี

จังหวัดจันทบุรี

3. เสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี
- จังหวัดจันทบุรี

2.1 บริบทพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

ชุมชนริมน้ำจันทบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่ริมแม่น้ำจันทบุรีด้านตะวันตกแต่เดิมรู้จักกันในชื่อที่ เรียกกันติดปากว่า "บ้านลุ่ม" ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ต่อมาได้พัฒนา มาเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของจันทบุรีที่สำคัญแห่งหนึ่งใน สมัยรัชกาลที่ 5 มีจุดเริ่มต้นจากเชิงสะพาน วัดจันทร์ ผ่านบ้านท่าหลวงยาวเป็นแนวไปตลอดจนถึง ชุมชนตลาดล่าง บริเวณที่เรียกว่าท่าเรือจ้งอาคาร ส่วนใหญ่ เป็นที่พักอาศัย และร้านค้าของชุมชนที่มี อายุเกือบร้อยปี ซึ่งสร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นตึกแถว โบราณมีลวดลายไม้จำหลัก อ่อนช้อยงดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุมอาคาร ซึ่งจะพบรูปแบบเรือน ขนมหั้งชิงปะปนอยู่ ด้วยย่านท่าหลวง-ตลาดล่าง มีความสำคัญต่อบทบาทการค้ากับต่างประเทศของจันทบุรีในยุคนั้น คือ เป็นจุดที่เรือ บรรทุกสินค้าของป่าที่รวบรวมมาได้จากป่าแถบตะเคียนทอง น้ำขุ่น คลองพลู วังแซมใน บริเวณ เขาคิชฌกูฏและ เขาสอยดาว จะล่องลงมาตามลำน้ำจันทบุรีและมาเทียบท่าที่ตลาดท่าหลวง โดยมีกลุ่มชาวชองซึ่งเป็น ชนพื้นเมือง เดิมที่อาศัยอยู่ในแถบเทือกเขาในจันทบุรี ระยองและตราด เป็นแรงงานในการจัดเก็บของป่านำมาจำหน่าย ในตัว เมืองจันทบุรี ชุมชนที่มีการผสมผสานกันอย่าง ลงตัวของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปกรรม และผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนเมื่อ นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปในตัวด้วย นั่นคือการเที่ยวไปแล้วก็เรียนรู้ไปด้วย สิ่งที โดดเด่นของชุมชนริมน้ำจันทบุรี คือสถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปตุเกส (สถาปัตยกรรมตะวันออก ผสมผสานกับตะวันตก) บ้านไม้ทรงปั้นหย่า เรือนขนมหั้งชิง ตึกฝรั่งแบบป็นังและสิงคโปร์ หรือตึก

แบบยุโรป ที่ล้วนแล้วแต่มีความคลาสสิกแตกต่างกันไป ความงดงามของบ้านไม้โบราณ ที่มีลายฉลุที่ช่องลมที่มีความหลากหลาย เช่น ฉลุวดลายขนมปังขิง ลายเถาดอกไม้ และบางบ้านฉลุตัวอักษรจีน นอกจากนี้ยังมีลูกกรงเหล็กแกะสลัก แต่ที่น่าสนใจคือมันไม่ใช่เหล็กตัด แต่เป็นสังกะสีฉลุลายแบบไทยใหญ่ ซึ่งต้องไปดูกันที่บ้านเลขที่ 148 บ้านหลวงประกอบนิติสาร

สำหรับวิถีชีวิตของชาวมุขนิรมน้ำจันทบูรนั้น ยังคงประกอบอาชีพค้าขายดังเช่นเดิม ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย หากขึ้นชื่อว่ามุขนิรมน้ำ หลายคนอาจเข้าใจว่ามุขนิรมน้ำจันทบูร ก็น่าจะเหมือนกับมุขนิรมน้ำอื่นๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้นเพราะปัจจัยด้านวิถีชีวิตของตลาดน้ำภาคกลางและทำน้ำแห่งตะวันออกนั้นแตกต่างกันอยู่มาก ตลาดน้ำภาคกลางเป็นตลาดซึ่งซื้อขายของกันบนเรือ ฉะนั้นบ้านริมน้ำของภาคกลางจึงหันหน้าเข้าหาสายน้ำทั้งสองฝั่ง ส่วนที่จันทบูรนั้นแม้สินค้าจะเดินทางมาทางน้ำก็จริง แต่พอมาถึงท่าก็ขึ้นมากำขายกันบนบก บ้านเรือนของมุขนิรมน้ำที่นี่จึงหันหลังให้น้ำ ถัดเข้าไปบนบกมีถนนตรงกลาง และสร้างเรือนแถวยาวคู่กันไปตามแนวถนน ซึ่งถนนนั้นก็จะเป็นถนนค้าขาย มีท่าเรือเป็นที่ขึ้นของ เรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตคนละแบบบนโครงสร้างที่ต่างกันและชาวมุขนิรมน้ำไม่เน้นในเรื่องของการสร้างสิ่งต่างๆเพิ่มเข้ามาเพื่อใช้ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ชาวมุขนิรมน้ำใช้วิถีชีวิตดั้งเดิมจริงๆในการดำเนินชีวิต มุขนิรมน้ำในอดีตมีการผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน เห็นได้ชัดเจนในเรื่องแต่งกาย ภาษาพูด การแต่งงานข้ามเชื้อชาติ การแสดงจึงเป็นภาษาไทย สำหรับวัฒนธรรมการแต่งกาย ปัจจุบันไม่มีการแต่งกายตามเชื้อชาติในวิถีชีวิตประจำวันแล้ว ด้านประเพณี ประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำปีมุขนิรมน้ำจันทบูร ได้แก่ การหล่อเทียนพรรษาที่วัดโบสถ์ การลอยกระทงและแข่งขันเรือที่วัดจันทนาราม การถือศีลกินเจและการประกอบพิธีบูชาดาวนพเคราะห์ที่วัดเขตรักษาบุญญาราม การแห่เจ้าและการทิ้งกระจาดของ 4 ศาลเจ้า การบูชาบรรพบุรุษ (เซ็งเม้ง)

2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตมุขนิรมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี

สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวและการปรับภูมิทัศน์ชุมชน คนในชุมชนลงความเห็นกันว่าไม่อยากจะเน้นในเชิงพาณิชย์เป็นตลาดนัดที่มีแม่ค้าจากต่างถิ่นมาออกร้านขายของ อยากให้นักท่องเที่ยวมาชื่นชมสถาปัตยกรรมบ้านโบราณมากกว่า ร้านค้าของที่ขึ้นชื่อเป็นร้านดั้งเดิมจากต้นตระกูลจริงๆ การประชาสัมพันธ์ได้ใช้ว่า “ชิม...อืมอร่อยริมน้ำ” ที่นี้มีร้านไอศกรีมตรารจรวด ข้าวตังโบราณเจ็จิม ร้านก๋วยจั๊บป่าไผ่ ขนมเทียนแก้วลู่จุ่น ขนมแม่กิมเซีย กุ๊ยช่ายริมน้ำ ขนมบ๊ะจ่างเสียงสวรรค์ ขนมไข่ป่าไผ่ ร้านก๋วยเตี๋ยวเจ็จิต ร้านของฝากมีร้านช่างกล้า ร้านยี่สิบสองตอนศูนย์ ร้านเสน่ห์จันทน์ โรงแรมที่พักที่แนะนำมีโรงแรมอรุณสวัสดิ์ อยู่กลางชุมชน โรงแรมเกษมศานต์ โรงแรมแห่งแรกของจันทบุรี โรงแรมเจมส์คลับตรงถนนศรีจันทร์ย่านตลาดพลอยและชุมชนยังได้จัดตั้งชมรมพัฒนามุขนิรมน้ำจันทบูร และบ้านเรียนรู้ชุมชนขึ้น เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มอาสาสมัครในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ชุมชน โดยมี การเรียนรู้ที่จะฟื้นฟูประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมชุมชน การดำเนินงานของกลุ่มอาสาสมัครในชุมชนเริ่มจากการหาเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน จนได้ข้อตกลงร่วมกันว่าจะร่วมกันสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีของชุมชนในการดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่มีคุณภาพร่วมกันพื้น โดยอยู่ภายใต้การดูแลของประธานชมรม อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย แหล่งท่องเที่ยว อาหาร ขนมโบราณและของที่ระลึกของมุขนิรมน้ำจันทบูรมีดังนี้ บ้านเลขที่ 53 พระยาวิเชียรขัติ (แบน บุนนาค), บ้านขุนบุรพาภิผลหรือร้านขนมไข่ป่าไผ่, ร้านไอศกรีมจรวด, โรงเจเที่ยงเซ็งตั้ง, บ้าน "ฉั่วเซ็งฮวด" ,บ้านโศกบาล

, ร้านยาจีน(จังกวางอัน), ร้านปลาริมน้ำ, บ้านเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี, บ้าน ไมตรีพานิช,บ้านหลวงราชไมตรี (ปุม ปุณศรี) , บ้านหอมชาญ, บ้านหลวงประกอบนิติสาร, แหล่งอาหาร ของชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรี, กว๊านจันทบุรี, บ้านบึงน้ำขุ่นโบราณป่าใหม่, ร้านกวยเตี๋ยวเจ๊อืด, ข้าวตังโบราณเจ๊จิม, ขนมแม่กิมเซีย, บีแจ่มเสียงสวรรค์, ขนมเทียนแก้วลุงจุ่น, จันทบุรีเบเกอรี่, ดอกจอก, ของฝากชุมชนริมน้ำจันทบุรี ร้านช่างกล้า, ร้านเสน่ห์จันท, ร้านโคม, ร้านบ้านอ้อย, ร้านบ้านร้อยสิบเก้า, ร้านสินค้าที่ระลึกชุมชนริมน้ำจันทบุรี, ร้านเดิมแกลลอรี ฯลฯ

2.3 เสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

2.3.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติความเป็นมาของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอันหลากหลายและทรงคุณค่าแก่ชาวชุมชน หากจะให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันทรงคุณค่าอย่างนี้ตลอดไป ในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ต้องศึกษาถึงข้อมูลประวัติ ความเป็นมาอันแท้จริงของชาวชุมชนก่อนลงมือดำเนินการใดๆทางการท่องเที่ยว เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความภาคภูมิใจประทับใจ ได้รับความรู้ ประสบการณ์แปลกใหม่ในสถานที่ท่องเที่ยวที่พวกเขาเดินทางมาเพื่อสัมผัส และที่สำคัญจะทำให้ประวัติศาสตร์ของชาวชุมชนยังคงอยู่คู่ชุมชนต่อไป และอาจทำการสำรวจสภาพชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นทางวัฒนธรรม กิจกรรมที่ให้ความรู้ให้ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว และขึ้นบัญชีแหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างเป็นระบบ และทำการเผยแพร่ให้กับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ทราบโดยทั่วกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา ดวงธิดา (2556) ศึกษาเรื่อง การศึกษาชุมชนไทยเขิน บ้านสันกำแพงปลา จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต จากการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งปัจจุบันนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อชุมชน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและการใช้พื้นที่ ก่อให้เกิดการขยายตัวของชุมชนอย่างไร้ทิศทางและส่งผลให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและวิถีดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งกรอบแนวทางการอนุรักษ์ คือ ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และการใช้มาตรการทางผังเมืองในการควบคุมการใช้ที่ดิน และการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับชุมชน

2.3.2 ปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน

ในการปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดนั้นอาจต้องใช้เวลาอันกว่าจะเห็นผลแต่ก็ควรค่าแก่การลงทุนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน เช่น การสร้างยุวมัคคุเทศก์โดยการนำเยาวชนในชุมชนเข้ารับการอบรมวิชาการเป็นมัคคุเทศก์ เพราะมัคคุเทศก์นั้นถือว่าเป็นทูตทางการท่องเที่ยว เป็นอาชีพที่ทำการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวของประเทศให้ชาวโลกได้รู้จักประเทศไทย ผ่านบทบาทการเป็นผู้นำทางผู้ให้ความรู้ ผู้อำนวยการความสะอาด สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเมืองไทย โดยการอบรมครั้งนี้อาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆทางการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดจันทบุรี สำนักวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี หลักสูตรการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ฯลฯ อมร กฤษณพันธ์ (2556) ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ชุมชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรม โดยผลจากการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์ชุมชนเรือนแพมีมาตรการหรือแนวทางการอนุรักษ์ที่กำหนดไว้เพื่อชาวเรือนแพมีส่วนประกอบ 2 ส่วนคือ 1. ส่วนการอนุรักษ์

เนื่องจากชุมชนเรือนแพเป็นรูปแบบทางมรดกทางวัฒนธรรม ที่เป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาของสังคม การดำรงชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทของสิ่งที่ต้องอนุรักษ์ คือ 1. ตัวอาคารเรือนแพและสภาพแวดล้อม และ 2. ลักษณะการอยู่อาศัยและวิถีชีวิตตลอดจนลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่สืบทอดมาตลอดตั้งแต่อดีต และส่วนที่สองคือ ส่วนการปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการอนุรักษ์ เช่นเดียวกันสามารถสรุปแนวทางการอนุรักษ์ได้ใน 5 รูปแบบ คือ 1. มาตรการสร้างแรงจูงใจ 2. การประชาสัมพันธ์ 3. การจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กร 4. มาตรการทางกฎหมายหรือข้อบังคับในการออกแบบและการปรับปรุง และ 5. การพัฒนาพื้นที่โดยในการปรับปรุงควรพิจารณาโดยละเอียดเพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงหรือการบิดเบือนความแท้จริงของลักษณะอาคารพักเรือนแพตลอดจนวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้อง เพราะเรือนแพเป็นรูปแบบหนึ่งของอาคารที่มีพลวัตวัฒนธรรมและสอดคล้องกับพฤติกรรม วิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม และยังสอดคล้องกับ วิทยา ดวงธิดา (2556) ศึกษาเรื่องการศึกษาชุมชนไทยเขิน บ้านสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีตจากการตั้งถิ่นฐานลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งปัจจุบันนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อชุมชน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและการใช้พื้นที่ก่อให้เกิดการขยายตัวของชุมชนอย่างไร้ทิศทางและส่งผลให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและวิถีดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งกรอบแนวทางการอนุรักษ์ คือ ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และการใช้มาตรการทางผังเมืองในการควบคุมการใช้ที่ดินและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับชุมชน

2.3.3 เน้นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ

รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำมีความแตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากชุมชนริมน้ำมีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ชุมชน ไม่ยอมให้สิ่งใดเข้ามาทำให้ชุมชนเสื่อมโทรมลง กล่าวคือชุมชนไม่เน้นในเรื่องของเศรษฐกิจแต่เน้นในเรื่องของวิถีชีวิตที่แท้จริง ในอดีตเคยมีวิถีชีวิตอย่างไร ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ดังนั้นหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ บริษัทนำเที่ยวมัคคุเทศก์ ควรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีชีวิตจริงของชาวชุมชน เมื่อเข้ามาในชุมชนแล้วสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ที่สำคัญคือทำให้เกียรติและเคารพต่อสถานที่และชาวชุมชนด้วยรวมทั้งมัคคุเทศก์ต้องเข้าใจและให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อป้องกันการบิดเบือนของประวัติศาสตร์ ชุมชนริมน้ำจันทบูร สำหรับการจัดการภายในชุมชน ชุมชนเองสามารถดูแลจัดการได้เป็นอย่างดี แต่สำหรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ หากไม่มีการจัดการ ให้ความรู้หรือทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวก่อนอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนตามมา เช่น การที่นักท่องเที่ยวไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวต่างๆภายในชุมชน การขีดเขียน ปีนป่ายแหล่งท่องเที่ยวเพื่อถ่ายรูป ดังนั้นในสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรมีการทำป้ายสื่อความหมายในเรื่องของข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน กฎ ข้อห้ามต่างๆติดไว้ให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีราภรณ์ เครือพันธ์ (2556) ศึกษาเรื่องแนวทางการฟื้นฟูบริเวณชุมชนเก่า บ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร ผลการศึกษาพบว่าอาคารบ้านเรือนในพื้นที่ชุมชนมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีความสัมพันธ์กับลำน้ำเพื่อใช้หล่อเลี้ยงดื่มกินควบคู่กับวิถีชีวิตของผู้คนอย่างต่อเนื่องรวมถึงความรุ่งเรืองทางด้านการค้าเก่า มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมี

รูปแบบอาคารที่เป็นสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่โดดเด่นไม่ว่าจะเป็นตึกโบราณห้องแถวการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานรวมถึงบทบาทของชุมชนริมน้ำและเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำดั้งเดิมเกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านกายภาพสภาพแวดล้อมสังคม ประวัติศาสตร์ โดยคำนึงถึงแนวคิดและประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนการอนุรักษ์ชุมชนเมืองและพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์การพัฒนาชุมชนข้อมูลที่ได้ศึกษาถูกวิเคราะห์ตามลำดับเวลาและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นภายในชุมชนโดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ยังคงรูปแบบเก่าแก่ที่ชัดเจนซึ่งในปัจจุบันจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแนวทางในการพัฒนาสู่ชุมชนชนบทด้วยการเปลี่ยนแปลงลักษณะการสัญจรและด้วยนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของบ้านเรือนและชุมชนความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการดำรงชีวิตด้วยซึ่งมีผลให้พื้นที่ที่มีความชบเซาจากที่เคยมีความรุ่งเรืองทางการค้ารวมถึงภาพลักษณ์ของความเป็นชุมชนริมน้ำของชุมชนบ้านสิงห์ท่าถูกลบเลือนไปคงเหลือเพียงอาคารเก่าแต่ชุมชนบ้านสิงห์ท่ายังคงอนุรักษ์รูปแบบที่มีความเป็นเอกลักษณ์สวยงามและความสมบูรณ์ของอาคารได้เป็นอย่างดีแนวทางในการฟื้นฟูชุมชนนี้เพื่อให้เกิดการกระตุ้นในการดูแลรักษาเอกลักษณ์รวมถึงบทบาทของชุมชนให้สามารถอยู่อย่างสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเมืองโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการดูแลรักษาและเล็งเห็นคุณค่าของชุมชนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อไป

2.3.4 จัดการการท่องเที่ยวเน้นให้มีการเคารพในวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำจันทบูร

2.3.4.1 ในการดำเนินการใดๆทางการท่องเที่ยวต้องได้รับความเห็นชอบจากชาวชุมชนก่อนเป็นสิ่งสำคัญ

2.3.4.2 ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของชุมชนมากกว่าการท่องเที่ยวแบบชม ชิม ซื้บ แชะ (Mass Tourism) เพื่อความเพลิดเพลินหรือต้องการความโดดเด่นทางสังคม

2.3.4.3 จัดรายการนำเที่ยวโดยชุมชนขึ้น โดยภายในรายการนำเที่ยวนั้นควรระบุสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนไว้ด้วย เช่น วัดโบสถ์ โบสถ์ท่าคอกลิท ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบูร

2.3.4.4 ควรมีการเผยแพร่และให้ข้อมูลข่าวสารแก่บริษัทนำเที่ยว และผู้เดินทางมาท่องเที่ยว ให้มีโอกาสรับรู้และเลือกที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ หากมีความต้องการโดยมีเงื่อนไขและข้อแนะนำในกาปฏิบัติตนขณะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

2.3.4.5 ปลุกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวต้องยอมรับและทำความเข้าใจว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนกำลังท่องเที่ยวอยู่นั้นเป็นบ้านคนอื่น วัฒนธรรมคนอื่น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริงของเขา ที่เขาคิด ที่เขาเชื่อ และเขาอยู่ของเขามาตั้งแต่ในอดีต ไม่ควรเอาพื้นฐานของตนเองไปล่วงละเมิด หรือล่วงเกินวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวชุมชนเด็ดขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนริมน้ำจันทบูรมีหลากหลายเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกัน การดำเนินการใดๆจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลที่ตามในทุกๆด้าน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2.3.4.6 ปลุกฝังให้นักท่องเที่ยว เป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เมื่อเราท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นสร้างความรู้ ความผ่อนคลาย ประสบการณ์ที่ดีแปลกใหม่ให้เรา ดังนั้นเราจึงควรตอบแทนแหล่งท่องเที่ยว ตอบแทนชุมชน

กลับบ้าง เช่น ไม่ทิ้งขยะ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เผยแพร่แนะนำให้ผู้อื่นมาเที่ยวชม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สงศรี วงษ์เวช (2545) ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง ผลการศึกษาพบว่า สองฝั่งแม่น้ำปิงมีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ครบถ้วน ซึ่งสามารถจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ 2 รูปแบบคือ การท่องเที่ยวทางน้ำและทางบกแต่จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันยังขาดความชัดเจนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งกล่าวไว้ว่าลุ่มแม่น้ำปิงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลายแต่รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไม่เด่นชัด อีกทั้งยังขาดความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดูแลสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์บริเวณลุ่มแม่น้ำปิง ซึ่งทั้งนี้ลุ่มแม่น้ำปิงสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของคนทั่วไป จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธี SWOT สรุปได้ว่า

จุดแข็ง คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

จุดอ่อน คือ มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ไม่เด่นชัด

อุปสรรค คือ ขาดความรับผิดชอบต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดูแลสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์บริเวณลุ่มแม่น้ำปิง

โอกาสของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง คือทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ได้ง่าย เพราะเกิดกระแสนิยมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเป็นเมืองท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว สำหรับผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้กลยุทธ์และแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังนี้

1. กลยุทธ์การจัดการ เช่น การจัดทำงบประมาณเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง
2. กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ เช่น สนับสนุนการจัดระบบข้อมูล ข่าวสาร และการสื่อสารมวลชนเพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางของคนทั่วไป
3. กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดและบริการท่องเที่ยว เช่น นำเอกลักษณ์หรือจุดแข็งและโอกาส ผนวกกับกิจกรรมที่น่าสนใจในเสนอขาย
4. กลยุทธ์การจัดโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม เช่น ให้ทุกหน่วยงานปฏิบัติ ตามกฎกระทรวงที่ว่าด้วยการควบคุมอาคาร และการบำบัดของเสียลงสู่แม่น้ำ
5. กลยุทธ์สร้างจิตสำนึก เช่น สนับสนุนให้มีการศึกษาในประวัติศาสตร์ล้านนาแก่เยาวชนท้องถิ่นเพื่อจะได้ตระหนักถึงคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ของตน
6. กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เช่น เปิดโอกาสชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจและติดตามประเมินผล ตลอดจนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสิกา แสนคำ (2545) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า บ้านเปียงหลวงมีความหลากหลายด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ความหลากหลายด้านวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งแหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และพบว่าบ้านเปียงหลวงมีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานครบถ้วนเพียงพอสำหรับรองรับการท่องเที่ยว แต่ควรปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น อันได้แก่ ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวและห้องน้ำสาธารณะ ตามแหล่ง

ท่องเที่ยว จากการศึกษาศาสนาสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านเปียงหลวงได้ 4 แนวทางดังนี้ 1. ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการรายการนำเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในชุมชน 2. การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ซึ่งบริหารจัดการโดยคณะกรรมการของกลุ่มสมาชิกในชุมชน 3. การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนใกล้เคียง 4. การจัดเทศกาล เพื่อเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

3.1.1.1 ควรให้ความสำคัญ และการสนับสนุนในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี อย่างจริงจังและเด่นชัดในส่วนที่หน่วยงานสามารถทำได้ เช่น การให้การสนับสนุนด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การจัดทำกลยุทธ์ด้านต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ที่น่าสนใจให้มากขึ้น

3.1.1.2 ประสานงานการจัดการด้านการบูรณะ ทำนุบำรุง สภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ให้สะอาดและสวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตลอดจนให้การสนับสนุน การอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ ด้านวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ทำการศึกษาต่อไป

3.1.1.3 เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสนใจในการอำนวยความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น เช่น การจัดบริการต้อนรับ การจัดการด้านความสะอาด และปลอดภัยของห้องน้ำสาธารณะตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การให้บริการข้อมูลและข่าวสารทางการท่องเที่ยว

3.1.2 สำหรับชุมชน

3.1.2.1 ให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ให้มากขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืน

3.1.2.2 ให้ความร่วมมือในด้านการเป็นอาสาสมัครทางการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงไว้ซึ่งประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

3.1.2.3 ให้ความร่วมมือในด้านการอำนวยความสะดวก แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละชุมชน

3.1.2.4 ให้ความร่วมมือในด้านการเผยแพร่ข้อมูล ความสำคัญของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก ได้สัมผัส

3.1.2.5 ให้ความร่วมมือกับชุมชนในการรักและหวงแหนชุมชน เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวชุมชนไว้

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษา คือ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาดังนี้

3.2.1 ควรศึกษาเรื่องศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

3.2.2 ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี อย่างยั่งยืน

3.2.3 ควรศึกษาเรื่องปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

3.2.4 ควรศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

3.2.5 ควรศึกษาเรื่องความพึงพอใจของชาวชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

3.2.6 ควรศึกษาเรื่องขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

3.2.7 ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการอยู่ร่วมกันของสามชาติพันธุ์ (ไทย จีน เวียดนาม) อย่างกลมกลืนในเขตพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี